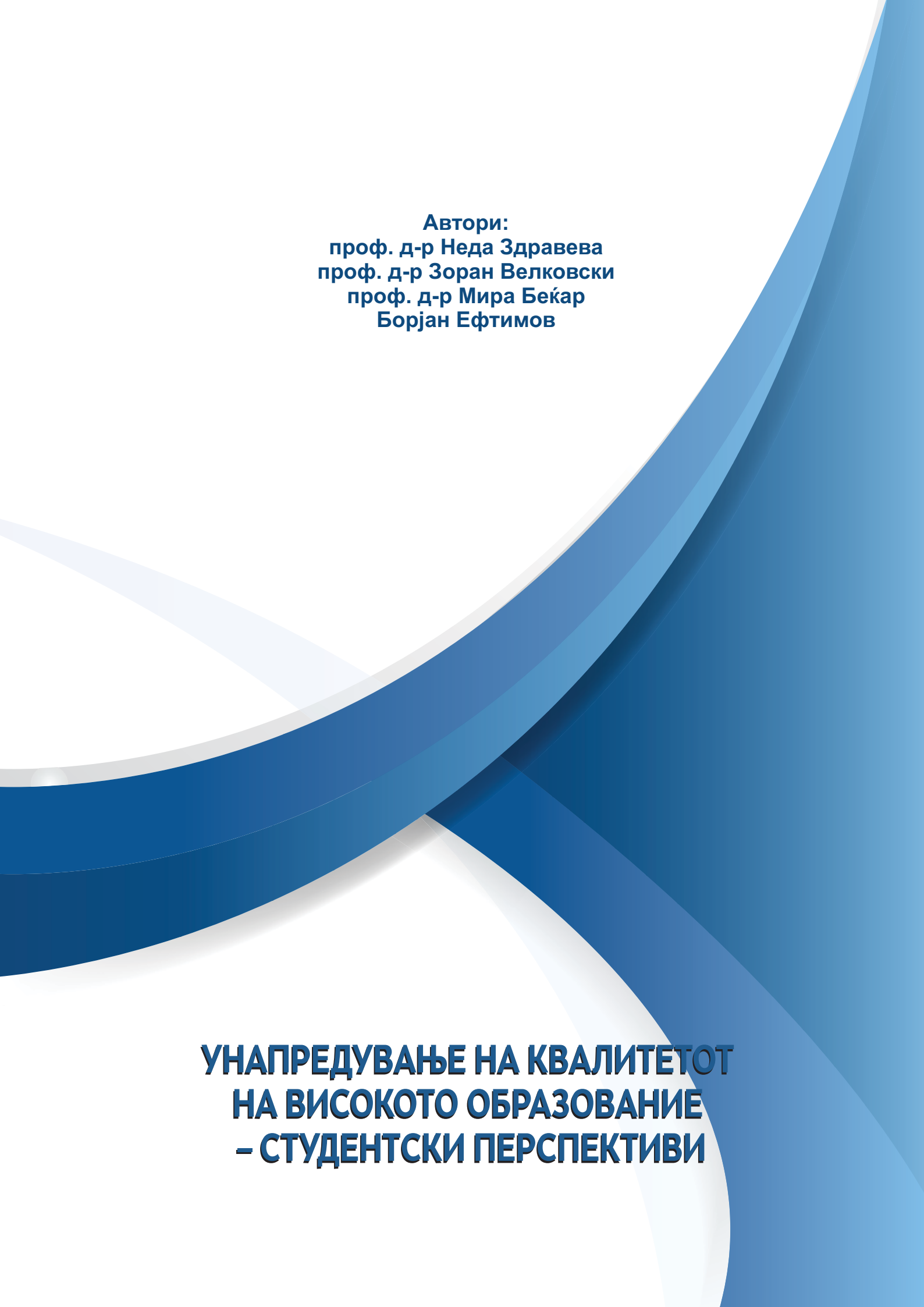

The background of the page features abstract, flowing curved lines in various shades of blue, ranging from light sky blue to deep navy blue, set against a white background. The lines sweep across the page, creating a sense of movement and depth.

Автори:
проф. д-р Неда Здравева
проф. д-р Зоран Велковски
проф. д-р Мира Беќар
Борјан Ефтимов

**УНАПРЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ
НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ
– СТУДЕНТСКИ ПЕРСПЕКТИВИ**

**УНАПРЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА
ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ
– СТУДЕНТСКИ ПЕРСПЕКТИВИ**

Документот е подготвен и публикуван во рамките на реализацијата на проектот „Квалитетот на наставата во високото образование“ раководен од Независниот академски синдикат (НАКС). Проектот „Квалитетот на наставата во високото образование“ е финансиран од Фондацијата Отворено општество – Македонија. Содржината е единствена одговорност на авторите и на НАКС, и на ниту еден начин не може да се смета дека ги изразува гледиштата и ставовите на Фондацијата Отворено општество - Македонија.

Автори:

проф. д-р Неда Здравева
проф. д-р Зоран Велковски
проф. д-р Мира Беќар
Борјан Ефтимов

**УНАПРЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ
НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ
– СТУДЕНТСКИ ПЕРСПЕКТИВИ**

Скопје, 2021

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	7
КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ КАКО ПРАВО НА СТУДЕНТИТЕ	7
1. КВАЛИТЕТНИ СТУДИИ И ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС	8
1.1 Квалитет на настава	8
1.2 Квалитет на студирањето	9
Заклучоци, согледувања и препораки	11
2. МОЖНОСТИ ЗА ВЛИЈАНИЕ ВО ПРОЦЕСИ НА ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ	13
2.1. Учество на студентите во одлучувањето	13
2.2. Финансирање на студентските собранија	14
3. ЕВАЛУАЦИЈА	15
ИЗВРШНО РЕЗИМЕ.....	20
AVANCIMI I CILËSISË SË ARSIMIT TË LARTË - PERSPEKTIVAT STUDENTORE PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE	21
INCREASING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION – STUDENTS’ OPINIONS EXECUTIVE SUMMARY	22

ВОВЕД

Законот за високото образование (2018) поставува високи цели на високото образование во Република Северна Македонија коишто се темелат на создавањето компетентни, способни, слободни и креативни личности со способност за критичко размислување, соодветно научно и стручно оспособени и одговорни кон заедницата. Целите на високото образование, меѓу другото, се остваруваат преку континуирано подобрување на квалитетот и релевантноста на наставата и учење (член 4, став 2, точка 4, ЗВО).

Позициите за тоа што е квалитетно образование се различни во зависност од очекувањата. Во рамките на академската заедница тие се различни за наставниците и за студентите, во пошироката општествена заедница различни се за деловната заедница, за владиниот сектор и за граѓаните. Но, она што е заедничко и за што несомнено сите се согласни е дека квалитетот на високото образование ги диктира текот и развојот на општеството и на државата.

Спроведеното истражување во рамките на проектот покажа дека студентите главно се задоволни од квалитетот на високото образование, но единствено во делот што се однесува на теоретската настава. Тие сметаат дека, сепак, за да се смета образованието севкупно за квалитетно, треба значително да се унапредат застапеноста на практичната настава во содржините на студиските и наставните програми и инфраструктурните услови за спроведување на практична настава. Дополнително, студентите сметаат дека нивното влијание за подобрувањето на содржините на студиските и предметните програми, како и начинот на изведувањето на наставата и севкупното функционирање на високообразовните установи е крајно ограничено. Ова се однесува особено на третманот на резултатите од самоевалуациите – анкетите, кои се задолжителна обврска за студентите, но, сепак, искуствата се различни за тоа како овие резултати влијаат врз градењето на политиките и практиките за подобрување на квалитетот.

Поаѓајќи од ова, врз основа на анализа на постојните прописи со кои се уредува високото образование и работата на високообразовните установи, се даваат насоки за унапредување на влијанието на студентите во унапредувањето на квалитетот на високото образование.

КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ КАКО ПРАВО НА СТУДЕНТИТЕ

Согласно Законот за високото образование¹ студентите во македонското високо образование имаат право на:

1. квалитетни студии и образовен процес како што е предвидено со студиските програми;
2. слободно искажување на мислења и ставови во текот на наставата и другите активности на високообразовната установа;
3. право на изјаснување за квалитетот (оценување) на наставата и наставниците;
4. редовно студирање и статус на редовен студент и право на вонредно студирање и статус на вонреден студент;
5. редовно да напредува, да се образува и да го заврши студирањето под услови кои важеле при уписот;
6. запишување и образование под еднакви услови утврдени со закон, статут и студиска програма;

¹ Член 27, ЗВО

7. учество во управувањето со високообразовната установа согласно со овој Закон и статутот на високообразовната установа;
8. заштита на своите права и должности пред органите на високообразовната установа, и
9. заштита на личноста на студентот од злоупотреба и на неговото достоинство.

Во статутите на високообразовните установи, во поглед на правата на студентите се јавуваат општи одредби кои утврдуваат дека студентите имаат права и обврски утврдени со закон, статутот и со актите на Универзитетот и единицата, без подробно тие да се набројуваат.²

1. КВАЛИТЕТНИ СТУДИИ И ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

Остварувањето на правото на студентите за квалитетни студии и образовен процес зависи од повеќе фактори, а особено од содржината на наставните, т.е. предметните програми и начинот на кој тие се изведуваат, особено во поглед на развојот на практичните вештини и пристапот до можности за истражување.

1.1 Квалитет на настава

Истражувањето покажа дека студентите генерално оценуваат дека наставата (во теоретскиот дел) е квалитетна, но дека не ги остварува нивните очекувања поради недоволна и често несоодветна практична настава и инфраструктурни можности за нејзино спроведување. Истражувањето покажа дека за да се постигне повисок квалитет на настава студентите сметаат дека е потребно следното: материјата да се предава со современи наставни методи што ќе поттикнат и ќе овозможат самостојно истражување од страна на студентите, односно ќе овозможат критичко размислување. Ова со соодветни разлики во пристапот е застапено во фокус групите од сите подрачја;

- предметните програми да се приспособат на начин што ќе овозможи развој и на практичните вештини кај студентите, но не само да може да ја совладаат материјата од теоретски аспект туку и да имаат соодветни компетенции да ја применат во практиката. Студентите оценуваат дека ваквиот пристап при изведувањето на наставата, дополнет со учество на практичари во нејзиното изведување како и со практична работа во соодветни институции, организации, деловен сектор и слично, ќе им овозможи повисока компетентност на пазарот на трудот. Студентите ценат дека не се подготвени да започнат со работа по завршување на студиите;
- групите за изведување на наставата треба да се помали, дури и кога станува збор за онлајн настава, за да се овозможи соодветна интеракција со наставникот. Ова особено се однесува за групите на вежби/практична настава каде следењето на наставата во помали групи создава подобри услови за работа на студентите и со тоа полесно совладување на предметната материја и вештините;
- достапноста на наставниците и соработниците за комуникација и консултации со студентите не е секогаш соодветна на потребите. Се случува, според изјавите на студентите, наставници и соработници да не овозможуваат консултации надвор од часовите за настава;
- инфраструктурните услови за одвивање на наставата не се соодветни. Со мали исклучоци на одредени факултети во различните кампуси, инфраструктурата е дотраена, опремата е застарена и нема соодветни можности ниту за следење на редовната настава, а уште помалку за (самостојни) студентски истражувања;

² Член 33, Статут на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ (достапно на 264_STATUT_UKIM-6.6.2019.pdf); член 14, Статут на Универзитетот „Св. Климент Охридски“ (достапно на Statut на UKLO); член 385 став 1, Статут на Универзитетот „Гоце Делчев“ (достапно на СТАТУТ НА УНИВЕРЗИТЕТОТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ ВО ШТИП (ugd.edu.mk))

- треба да се унапреди пристапот до современа литература во сите области, при што студентите проблемот го лоцираат како во немање доволно домашна стручна литература (постари учебници или учебници кои површно ги обработуваат прашањата) така и во немање пристап до современа странска литература, односно бази со книги, научни списанија и истражувања.

Дел од прашањата кои се потенцираат како слабости на високото образование се прашања кои се уредени со актите на надлежните органи и тела, особено на Националниот совет за високо образование и научноистражувачка дејност (во понатамошниот текст: Национален совет). Па така, прашањето на големината на групите на студентите за предавања и вежби е прашање кое би требало да се уреди со Правилникот за нормативите и стандардите за основање на високообразовни установи и за вршење високообразовна дејност, а прашањето за содржината на студиските програми и достапноста на информации за нив за студентите со Правилникот за содржината на студиските програми. Овие акти се застарени, а нови сè уште не се донесени.

1.2 Квалитет на студирањето

Фокус групите покажаа дека студентите при оценувањето на квалитетот на високото образование го набљудуваат во неговата севкупност – од комуникацијата со административно-стручните служби на факултетот и наставниците до можностите за комуникација со реалниот сектор (практична работа) и мобилност.

На тој начин се оценува дека постојат следните состојби:

- Забележани се практики на мал број на факултети студентите да не се информираат навремено за спроведување настава, испити, административни активности и слично. Со ова се оневозможува студентите соодветно да го планираат и распоредат времето;
- Административното работење на високообразовните установи е дигитализирано во помала мера. По правило, комуникација со стручните и административните служби по електронски пат не е возможна (исклучоци во емот на пандемијата), уписите во семестар се со двоен режим, а ретко постојат електронски податоци за ресурсите (библиотечен фонд и сл.). Дополнително, комуникацијата со службите е во определено време, кое често не се почитува ниту од службите, ниту од студентите;
- Центрите за кариера не се воспоставени на сите факултети и студентите немаат многу податоци за тоа која е нивната цел и намена, ниту пак кои се придобивките од нив;
- Студентите немаат структурирани и систематизирани податоци за можностите за стипендирање на студиски и истражувачки престои во странство. Податоците се наоѓаат на интернет-страниците на организаторите – странски амбасади, Министерството за образование и наука за билатерални програми, универзитетите/факултетите за програми за меѓународна мобилност што ги спроведуваат во рамки на билатерални или мултилатерални програми. Студентите сметат дека процесите на стипендирање што се одвиваат преку универзитетите не се доволно транспарентни.

ЗАКЛУЧОЦИ, СОГЛЕДУВАЊА И ПРЕПОРАКИ

ЗА МОН/НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ

1. **Заклучок:** Рамката за уредување на нормативите и стандардите во високото образование, согласно Законот за високото образование, не е целосно заокружена. Важните прашања, кои согласно Законот се предвидени да се уредат со подзаконски акти, во моментот не се уредени иако Законот се применува повеќе од 3 години.
Предлог: Подготовка на подзаконските акти со пошироко учество на засегнатите страни и нивно итно донесување.
Резултат: Заокружување на правната рамка за условите за квалитетот на високото образование.

2. **Заклучок:** Условите за изведување на наставата и учење на високообразовните установи се разликуваат така што кај некои универзитети и факултети тие се подобри и соодветни за разлика од други каде што се оценува дека не одговараат на потребите. Во некои од објектите (амфитеатри, лаборатории, спортски сали) нема соодветни инфраструктурни услови, има недостаток на опрема или онаа која постои е застарена, нема доволно нагледни материјали, реагенси и сл. Состојбата со инфраструктурата во голема мера зависи од финансиските можности на факултетот, односно состојбата со сопствените приходи.
Предлог: Зголемување на финансирањето од буџетот за подобрување на инфраструктурата и обезбедување соодветна опрема и материјали за изведување на наставата/истражувањата.
Резултат: Зголемување на квалитетот за наставата.

3. **Заклучок:** Пристапот до современа литература е ограничен како за наставниците така и за студентите. Можностите за пристап до литература зависат од финансиските можности на високообразовната установа, односно од висината на средствата што се остваруваат од партиципација и школарина, па оттука се разликуваат на различни универзитети и на различни факултети во нивен состав.
Предлог: Зголемување на финансирањето од буџетот за подобрување на пристапот до литература и истражувања.
Резултат: Зголемување на квалитетот за наставата/истражувањата.

4. **Заклучок:** Создавањето национален фондус на литература во високото образование е запоставен. Студентите немаат доволно соодветна литература од сите полиња и области во подрачјата. Издавачката дејност на универзитетите/факултетите е различна и зависи од финансиските можности на универзитетот/факултетот. Литературата во високото образование често има ограничена читателска публика и оттука не е атрактивна за комерцијалните издавачи.
Предлог: Зголемување на финансирањето од буџетот за подобрување на издавачката дејност во високото образование.
Резултат 1: Создавање

услови за зголемено творештво на домашните автори и овозможување пристап на студентите до литература на јазикот на наставата.

Резултат 2: Олеснување на процесите на совладување на студиската програма и унапредување на квалитетот на знаењата.

ЗА УНИВЕРЗИТЕТИ/ФАКУЛТЕТИ

5. **Заклучок:** Студиските програми во целина и предметните програми во нивен состав не го поддржуваат во целост развојот на критичката мисла, на истражувачките компетенции и на практичните вештини на студентите, на начин што ќе им овозможи компетентност и конкурентност на пазарот на трудот. На предавањата им недостасува интерактивност и стимулација на студентите за самостојно истражување. Унапредувањето на практичните аспекти на наставата, учеството на практичари при нејзиното изведување, како и овозможувањето практична настава ќе придонесе кон остварување на целите на учење и подобра положба на студентите на пазарот на трудот.

Предлог 1: Зголемување на застапеноста и развој на практичните знаења и вештини во предметните и во студиските програми.

Предлог 2: Утврдување мерки за унапредување на педагошките вештини на наставниците и на соработниците. **Резултат:** Зголемен квалитет на високото образование. **Заклучок:** Групите за предавања, особено на факултетите каде се запишуваат и студираат поголем број студенти, не се соодветни за да се овозможи интеракција на студентите со наставниците. Ова е забележано и на редовните предавања и на предавањата кои се одвиваат преку комуникациски платформи. Предавањата во големи групи подразбираат предавања екс-катедра, без поголемо мотивирање на студентите за активност.

Предлог: Согласно можностите на факултетите (инфраструктура, број на наставници) да се настојува кон помали групи за настава, а особено за вежби.

Резултат: Зголемена интеракција, можност за учество на студентите и подобро совладување на предметната материја.

6. **Заклучок:** Можностите за непосредна комуникација со наставниците треба да се подобрат. Консултациите и работењето со еден студент или помала група треба да биде составен дел од наставните активности.

Предлог: Ревизија на системот на индивидуални консултации на студентите со наставниците и соработниците (приемно време) и воспоставување правила за комуникација преку комуникациски платформи и електронска пошта.

Резултат: Унапредени можности на студентите за совладување на предметната програма.

7. **Заклучок:** Навремено и точно информирање на студентите за сите процеси и настани на факултетите е од суштинско значење. На различни студиски програми, согласно различните потреби и можности, информирањето на студентите различно се остварува. Она што се јавува како потреба се лесно достапни и навремени информации за спроведувањето на наставата, завршното оценување и административните постапки на факултетите. Свесни сме дека ова не е случај на сите факултети и не би можело да се генерализира. Кај

факултетите од техничкиот кампус се оценува дека системот за навремено и детално информирање одлично функционира, додека кај другите се забележани недостатоци.

Предлог: Воспоставување систем за информирање во соработка со студентите со определување на роковите за објавување и измена на информациите

Резултат: Воспоставен е соодветен систем за информирање на студентите.

- 8. Заклучок:** Потребна е соодветна процена на потребите и можностите за дигитализација на административните процедури во високото образование, како и на можностите за воспоставување дигитални системи за административно работење од аспект на расположливост на ИКТ опрема и на соодветно обучени вработени. Истовремено, во сегашниот систем на работа на административните служби се забележува дека времето за работа со студенти во одредени периоди од годината не е доволно и дека не се почитува од службите, но и од студентите. Дополнително, често се случува да се загубат документи предадени и од студентите и од наставниот кадар, а за тоа институцијата не презема одговорност, туку се бара од лицата повторно да ја достават потребната документација.

Предлог 1: Анализа на законската рамка за дигитално административно работење на универзитетите и воспоставување дигитален систем.

Предлог 2: Согласно спецификите на програмата, бројот на студентите, кадровските можности и сл. да се дизајнираат планови за работење на административните служби, онаму каде што не постојат, и соодветно информирање на студентите за нив.

Резултат: Зголемување на ефикасноста и ефективноста во работењето.

- 9. Заклучок:** Центрите за кариера, како дел од студентските сервиси за кариерен развој, се предвидени заради овозможување постојани врски меѓу студентите и деловната заедница, подобрување на пристапот до пазарот на трудот, насочување на студентите во процесот на вработување и олеснување на пристапот до работните места. Студентите не се соодветно информирани за постоењето на вакви центри на нивните факултети, ниту пак за активностите што ги преземаат. Предлог 1: Заокружување на процесот на основање центри за кариера на универзитетите/факултетите.

Предлог 2: Зголемување на активностите на центрите и нивната видливост.

Резултат: Унапредување на можностите на студентите за пристап до можности за продолжување на образованието и/или пласман на пазарот на труд.

- 10. Заклучок:** Овозможувањето на единствен извор на податоци за стипендирање на меѓународна мобилност како и насоки за процесот на аплицирање ќе им овозможи на студентите подобро запознавање со можностите и подобра подготовка за учество во нив. Правилата за избор и на кој начин се применуваат тие, како и резултатите од процесот на аплицирање треба да им бидат достапни на студентите.

Предлог: Креирање системско ИКТ решение со информации за можности за меѓународна мобилност и поврзани информации за пријавување и избор.

Резултат: Зголемување на учеството на студентите во меѓународни процеси на мобилност.

2. МОЖНОСТИ ЗА ВЛИЈАНИЕ ВО ПРОЦЕСИ НА ДОНЕСУВАЊЕ ОДЛУКИ

Студентите, согласно ЗВО, имаат право на учество во управувањето со високообразовната установа согласно со закон и статутот на високообразовната установа.

Учеството во управувањето по правило се остварува преку учество во телата на одлучување на ниво на универзитет, односно на ниво на единица преку свои претставници.

Решенијата на Законот за високото образование од 2018 година предвидоа сосем нов систем на организација на студентите. Студентите се организирани во студентски собранија – универзитетски и факултетски кои имаат за задача да ги штитат интересите на студентите, да учествуваат преку свои претставници во одлучувањето во органите и телата на универзитетот и да ги претставуваат студентите во рамките на високото образование како членови на академската заедница. Универзитетските студентски собранија се формираат така што факултетските студентски собранија и студентските собранија на високите стручни школи именуваат по двајца претставници во универзитетското студентско собрание на универзитетот во чиј состав се. Од друга страна, членовите на факултетските собранија се избираат на непосредни, фер и демократски избори со тајно гласање.

Клучните прашања во однос на студентите организации се однесуваат на можностите за учество на студентите во одлучувањето и како тоа се остварува, од една страна, и како се финансираат нивните активности, од друга. Прашањето на интересот на студентите за учество во управувањето и одлучувањето е прашање кое е претежно во надлежност на студентските организации.

2.1. УЧЕСТВО НА СТУДЕНТИТЕ ВО ОДЛУЧУВАЊЕТО

Студентите учествуваат во управувањето со високообразовните установи преку претставници кои ги избираат во соодветните собранија на ниво на високообразовната установа, претставници во органите на установата, форми на самоорганизирање или на друг начин според условите утврдени со закон и со статутот на високообразовната установа.

Согласно ЗВО, студентските собранија им овозможуваат на студентите остварување на заедничките интереси како партнери во процесот на високото образование.

Учеството на студентите во органите на универзитетот и на единиците на универзитетот, односно на самостојната висока стручна школа, прашањата за кои рамноправно одлучуваат, бројот, начинот на избор и другите прашања од значење за остварување на нивните права поблиску се уредуваат со статутите на високообразовните установи, односно на единиците кои се во нивен состав. Законот за високото образование предвидува задолжително учество во ректорската управа, сенатот, деканатската управа и наставно-научниот (и уметничкиот) совет на факултетите, односно во управата и наставничкиот совет на самостојната висока школа. Ваквата застапеност на студентите, односно на претставниците од студентските собранија во органите на високообразовните установи им овозможува непречен увид во работата и учество во одлучувањето.

Формално, студентските собранија се воспоставени на сите високообразовни установи и нивните претставници учествуваат во работата на телата и на органите на универзитети. Со оглед на тоа дека функционираат на овој начин само две години, не може да се изведат

конкретни заклучоци за системот на поставеност и негово потенцијално подобрување. Сепак, постојат забелешки во однос на должината на мандатот на претседателите на студентските собранија и се оценува дека една година е кус период.

2.2. ФИНАНСИРАЊЕ НА СТУДЕНТСКИТЕ СОБРАНИЈА

Законот за високото образование определува дека високообразовните установи се должни, во рамките на своите можности, да ја поддржуваат работата на студентските собранија. Работата на студентското собрание, согласно ЗВО, се финансира од средства на високообразовната установа, како и од легати, подароци, завештанија, прилози и други извори. Студентските собранија располагаат со средствата на начин утврден со нивниот статут. Притоа, високообразовните установи се должни да им овозможат на студентските собранија автономно располагање со средства за нивната работа, согласно со овој Закон и со општите акти на високообразовните установи, а тие вршат надзор над наменското трошење на средствата што им ги доделуваат на студентските собранија, на начин утврден со нивниот статут.

Остварувањето на овие законски обврски во поглед на финансирањето е оневозможено од неколку аспекти. Студентските собранија како тела на високообразовната установа, односно единица во нејзин состав, немаат својство на правно лице и оттука немаат сопствена сметка за да можат целосно независно да располагаат со средствата за нивната работа. Основен извор на финансирање на активностите на студентските собранија се средствата на високообразовните установи, односно на единиците во нивниот состав, при што нема јасни и прецизни показатели колку би требало/би можело да изнесува тој износ, на кој начин треба да се издвојува и како да се користи. Ова е дополнително отежнато на високообразовните установи на кои сопствените приходи се ниски. На овој начин студентските организации се ставени во спрега на очекување средства од надлежните органи и тела во чија работа учествуваат, но и ја набљудуваат и оценуваат.

ЗА МОН

11. **Заклучок:** Рамката за уредување на финансирањето на студентските организации воспоставена со ЗВО не овозможува постојани приходи на студентските собранија и нивна финансиска стабилност.

Предлог: Оцена на одредбите на ЗВО за финансирање на студентските организации.

Резултат: Законска рамка што ќе овозможи зајакната положба на студентите/студентските организации во процесите на донесување одлуки.

ЗА УНИВЕРЗИТЕТИ/ФАКУЛТЕТИ

12. **Заклучок:** Финансирањето на студентските организации, а оттука и на нивните активности зависи од можностите и финансиските планови на универзитетите, односно на единиците во нивниот состав. Со тоа се отежнува положбата на студентските организации во остварувањето на нивните функции.

Предлог: Детално уредување на правната рамка за финансирање на студентските организации на ниво на универзитет/единици во негов состав.

Резултат: Предвидливост на финансиите и стабилност на активностите на студентските организации.

3. ЕВАЛУАЦИЈА

Системот на обезбедување, оценување, развој и унапредување на квалитетот на високото образование, уреден со Законот за високото образование, опфаќа:

- одобрување, потврдување и признавање на високообразовна установа и на студиски програми, за вршење на високообразовна дејност согласно со овој Закон, што се остварува преку системот на акредитација (акредитација),
- процена на квалитетот на вршењето на високообразовната дејност, на управувањето, финансирањето, академските и други активности и нејзините приоритети, што се остварува преку системот на евалуација (евалуација), и
- други активности и механизми преку кои се развива и одржува квалитетот на високото образование утврдени со закон и со актите на Националниот совет за високото образование и научноистражувачката дејност.

Системот на обезбедување, оценување, развој и унапредување на високото образование се остварува преку Националниот совет за високото образование и научноистражувачката дејност и Агенцијата за квалитет во високото образование.

Агенцијата за квалитет е самостоен стручен орган со седиште во Скопје. Органи на Агенцијата за квалитет се: Одбор за акредитација на високото образование, Одбор за евалуација на високото образование и директор на Агенцијата за квалитет на високото образование.

Одборот за евалуација на високото образование (во понатамошниот текст: Одбор за евалуација) е колективно стручно тело, составено од петнаесет члена и тоа: шест члена од редот на професорите во работен однос на универзитетите во Република Северна Македонија избрани со тајно гласање од Интеруниверзитетската конференција (по еден од секое од шесте научноистражувачки полиња: природно-математички науки; техничко-технолошки науки; медицински науки и здравство; земјоделски и ветеринарни науки; општествени науки и хуманистички науки, шест члена именувани од Владата на Република Македонија, од редот на професорите во работен однос на јавните универзитети во Република Македонија, и по еден член именуван од најрепрезентативната организација на работодавците, еден член именуван од Македонската академија на науките и уметностите и еден член избран од редот на студентите избран од Интеруниверзитетската конференција.

Одборот за евалуација е надлежен за следното:

1. врз основа на извештајот на комисиите за евалуација на високообразовните установи ја следи дејноста на високообразовните установи на кои им е дадена акредитација и решение за почеток со работа;
2. го следи и оценува квалитетот на вршењето на високообразовната дејност, научноистражувачката, уметничката и стручна работа на академскиот кадар на високообразовните установи, а посебно на нивните студиски програми најмалку на секои пет години и врз основа на тоа му предлага на Одборот за акредитација да ја продолжи или одземе акредитацијата;
3. предлага Правилник за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација до Националниот совет за високо образование;
4. дава препораки потребни за подобрување на нормативите и стандардите за вршење на високообразовна дејност;

5. врши и други работи согласно Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и за самоевалуација;
6. врши и други работи утврдени со Закон.

Одборот за евалуација на секои шест месеци доставува извештај за својата работа до Министерството надлежно за работите на високото образование и до Националниот совет. Образецот на извештајот го пропишува министерот надлежен за работите на високото образование. Овој извештај се објавува на веб-страницата на Агенцијата за квалитет и на веб-страницата на Министерството надлежно за работите на високото образование.

Согласно Законот за високото образование, евалуацијата на високообразовните установи се врши преку: надворешна евалуација и самоевалуација. „Евалуацијата“ е дефинирана како процена на квалитетот на високото образование, која опфаќа процедури за проценување на квалитетот во институциите за високо образование, на академскиот кадар и на нивните студиски програми.

Надворешната евалуација ја вршат стручни комисиии избрани од страна на Одборот за евалуација на високото образование. Законот за високото образование наметнува обврска најмалку две третини од стручната комисија да ја сочинуваат професори од универзитети од земјите членки на Европското здружение за обезбедување квалитет во високото образование (European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA). Надворешната евалуација се реализира според стандардите и постапките на Европското здружение за обезбедување квалитет во високото образование (ENQA). Надворешната евалуација на високообразовната установа се врши: според годишниот план за работа на Одборот за евалуација или по поднесено барање од Националниот совет за високото образование, од високообразовната установа или од министерот надлежен за високото образование. Одредбите за составот и начинот на работењето, но и за обврските на високообразовните установи во текот на надворешната евалуација се содржани во Деловникот за работа на Одборот за евалуација, иако на дел од нив поради материјата којашто ја уредуваат не им е таму местото, туку во Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација на Националниот совет за високо образование.

Самоевалуацијата на универзитетот, на единиците на универзитетот, односно на самостојната висока стручна школа ја врши комисија за самоевалуација на универзитетот, односно на единицата или на самостојната висока стручна школа, на начин и според услови определени со статут на универзитетот, односно на самостојната висока стручна школа. Комисиите за самоевалуација се избираат од страна на сенатот на универзитетот, односно од наставно-научниот совет, наставниот совет или научниот совет на единицата на универзитетот или од наставничкиот совет на самостојната висока стручна школа, со тајно гласање од редот на наставниците со мандат од четири години и од претставниците на студентите за време од една година. Комисиите ја вршат самоевалуацијата вршат според Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација што го донесува Националниот совет. Самоевалуацијата се спроведува во интервали од најмногу три години. Составен дел од процесот на самоевалуација е анкетирање на студентите за квалитетот на наставниот и соработничкиот кадар. Согласно ЗВО, оваа анкета се спроведува во втората половина од семестарот, односно од учебната година (зависно дали се работи за едносеместрален или двосеместрален предмет), за секој предмет одделно. Резултатите од самоевалуацијата се објавуваат на веб-страницата на универзитетот и на веб-страницата на секоја единица на универзитетот одделно (факултет, висока стручна школа или научен институт), односно на веб-страницата на самостојната висока стручна школа.

Законот за високото образование предвидува(ше) дека Одборот за евалуација ќе се формираа во рок од 1 година од денот на стапување во сила на Законот, а актите кои се во негова надлежност да ги донесе во рок од 3 месеци од денот на неговото формирање. Според оваа одредба, Одборот за евалуација требаше да биде формиран најдоцна до 16.05.2019 година. Одбор за евалуација на високото образование, како и Одборот за акредитација – двата органа на Агенцијата за квалитет на високото образование се конституирани на 11.03.2020 година, со безмалку 10 месеци задоцнување. Според податоците добиени од Одборот за евалуација на високото образование, Одборот од основањето (март 2020 година) има одржано 22 редовни седници. Работата на Одборот е насочена кон изготвување акти и предлог-акти согласно надлежностите предвидени со ЗВО. Во поглед на Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација, Одборот работел на подготовка на предлог на овој акт врз основа на предлог на експерт од област на евалуацијата на високото образование, којшто е ангажиран во рамките на проект финансиран од Светската банка. Во процесот на подготовка, остварени се дискусии и расправи со експертот и во рамките на Одборот како и соодветни измени според анализите на Одборот. Конечната верзија на Предлог-правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација е доставена до Националниот совет за високо образование по неговото формирање. Дополнително, Одборот за евалуација организира и различни форми на едукација за градење на капацитетите на членовите на одборот. Одборот за евалуација, во согласност со ЗВО, има формирано повеќе комисии и работни групи за спроведување активности во негова надлежност. Комисиите изготвиле соодветни предлози врз основа на коишто Одборот за евалуација ги донел следните акти: Етички кодекс, Упатство за внатрешна евалуација, Упатство за воспоставување на внатрешен систем за обезбедување на квалитет и интегритет, Образец – Извештај за спроведена надворешна евалуација, Упатство за надворешна евалуација.

Освен на подготовка на Предлог-правилникот за стандардите и постапките за надворешна евалуација и самоевалуација и на актите од негова надлежност, Одборот за евалуација работи и на препораки потребни за подобрување на нормативите и стандардите за вршење на високообразовна дејност.

За својата работа, а во согласност со ЗВО, Одборот го известува Министерството за образование, а извештаите ги доставува за објавување до Агенцијата за квалитет на високото образование (АКВО), која е одговорна да ги објави на својата веб-страница (<http://www.akvo.mk>).

Овие податоци за работењето на Одборот за евалуација се добиени во непосредна комуникација со одборот, бидејќи не можат да се најдат на веб-страницата на Агенцијата за квалитет.³

Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација што го донесува Националниот совет сè уште не е усвоен. Националниот совет е конституиран на 20.08.2021 година, речиси 2 години по рокот кога требаше да се конституира согласно ЗВО. Рокот за донесување на актите на Советот е шест месеци по неговото конституирање. Податоците за активностите на Националниот совет во процесот на креирање и донесување на актите во негова надлежност не се достапни.

На ниво на високообразовни установи самоевалуацијата се уредува со акти на установата. Анализата на јавно достапните информации – извештаи за самоевалуација на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Универзитетот „Св. Климент Охридски“ и Универзитетот „Гоце

³ На интернет страницата на Агенцијата единствено е достапен Деловникот за работа усвоен на 25.08.2020 година, речиси шест месеци по конституирањето на одборот.

Делчев“ укажуваат дека самоевалуацијата се прави според различни методолошки пристапи на секој од универзитетите. Составен дел на самоевалуацијата се студентските анкети. Повторно, пристапот на универзитетите и единиците во нивен состав и податоците кои се прибираат и во поглед на овие анкети се различни. Од една страна, на одредени универзитети се бараат податоци за квалитетот на наставата по одредена предметна програма, но и на севкупното искуство во високообразовниот процес. Од друга страна, некои универзитети самоевалуацијата ги оценува само искуствата на студентите поврзани со работата на одреден предметен наставник или соработник.

Но, од своја страна, не се позитивни искуствата на студентите во поглед на студентските анкети. Фокус групите покажаа дека е без малку изедначен ставот оти студентските анкети се сфаќаат како обврска која се завршува без поголемо внимание, се одговара шаблонски и некогаш нереално само за да биде завршена. Студентите самостојно одговараат на анкетните прашалници, при што во некои установи тоа е услов за упис на семестар или за пријавување испит. Сепак, она што е најзначајно во поглед на евалуацијата е што студентите имаат перцепција дека таа на ниту еден начин не влијае врз наставниците, ниту пак на целокупната установа и процесите на високото образование. Според исказите на студентите, за самоевалуациите речиси воопшто и да не се дискутира од страна на факултетските/универзитетските тела и органи, а не е познато како послабите оценки за наставниците и соработниците влијаат врз нив и врз нивната работа.

ЗА МОН/АГЕНЦИЈА ЗА КВАЛИТЕТ/НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ

- 14. Заклучок:** Рамката за уредување на системот на оцена на квалитет не е заокружена. Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација треба да се усвои од страна на Националниот совет по предлог на Одборот за евалуација. Предлогот на овој Правилник е изготвен и доставен до Националниот совет, но тој не е јавно достапен.

Предлог: Обезбедување учество на пошироката стручна и научна јавност во процесот на донесување на Правилникот за стандардите и постапката за надворешна евалуација и самоевалуација, со цел доследно имплементирање во нормативните акти на Европските стандарди за квалитет при надворешна и внатрешна евалуација на квалитетот во високото образование и квалитетот на работење на Агенцијата за квалитет. Резултат: Заокружување на правната рамка за оцена на квалитетот на високото образование согласно соодветни европски стандарди.

- 15. Заклучок:** Податоците за досегашната работа на Одборот за евалуација не се јавно достапни на страницата на Агенцијата за квалитет. Одборот несомнено е подготвен да обезбеди податоци за неговата работа, но тие треба и јавно да се објавуваат.

Предлог: Унапредување на достапноста на информациите за работата на Одборот за евалуација, што е и еден од европските стандарди за квалитет на Агенцијата.

Резултат: Зголемување на степенот на јавност и транспарентност во процесите на евалуација од која зависи и акредитацијата.

- 16. Заклучок:** Студентските анкети како дел од процесот за самоевалуација се запоставени. Иако формално се спроведуваат на сите високообразовни установи и на единиците во нивниот состав, сепак постојат различни практики во поглед на методологијата, опфатот и начинот на спроведување. Правната рамка и практиките за самоевалуација на високообразовните установи е зависна од онаа којашто постои на национално ниво, па сè додека таа не се заокружи, не е можно да се развие и нова, современа рамка на ниво на установи. Постојат разлики како меѓу универзитетите така и меѓу единиците во рамки на универзитет во поглед на третманот на студентските анкети и искористувањето на податоците од нив за креирање на политиките за квалитет.

Предлог 1: Методологијата за подготовка на студентските анкети да биде креирана од наставен кадар кој е стручен во областите на следење и оценување на квалитетот во високото образование. Притоа треба да се осигури анкетирањето да има широк опфат на студенти, да е анонимно и со механизми за оневозможување влијание врз објективноста на одговорите.

Предлог 2: Студентските анкети да опфаќаат повеќе аспекти на наставно-образовните процеси, состојбата во институцијата и севкупните можности кои ги имаат студентите.

Предлог 3: Системот на организација на анкетирањето методолошки да се приспособи на потребите на групата и на циклусот на студии.

Предлог 4: Резултатите од анкетирањето да бидат предмет на дискусија на органите и телата на високообразовните установи со усвојување конкретни заклучоци и препораки за унапредување на квалитетот на наставата и работењето на установата.

Резултат: Студентските анкети ќе ги опфатат сите процеси во високото образование и ќе се добие појасна слика за предностите и слабостите. Резултатите од студентските анкети и евалуацијата ќе се користат како основа за градењето на политиките на квалитет на високообразовните установи и единиците кои се во нивен состав.

ЗА СТУДЕНТСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

- 17. Заклучок:** Студентските анкети не се популарна алатка што ја користат студентите за да влијаат на процесите затоа што сметаат дека резултатите од анкетите се занемаруваат и не влијаат на работата на наставници и на соработниците, односно на установите.

Предлог: Студентските организации, во процесите на одлучување, да влијаат на високообразовните установи за креирање систем на внатрешна евалуација кој ќе биде ефективен и ќе влијае на процесите. Таквиот систем да се промовира кај студентите за искористување на можностите кои произлегуваат од него.

Резултат: Студентите непосредно учествуваат во унапредувањето на квалитетот на високото образование.

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Позициите за тоа што е квалитетно образование се различни во зависност од очекувањата – во рамките на академската заедница тие се различни кај наставниците и кај студентите, во пошироката општествена заедница се различни за деловната заедница, за владиниот сектор, за граѓаните. Но, она што е заедничко и за што несомнено сите се согласуваат е дека квалитетот на високото образование ги диктира текот и развојот на општеството и на државата.

Спроведеното истражување во рамките на проектот покажа дека студентите главно се задоволни од квалитетот на високото образование, но единствено во делот што се однесува на теоретската настава. Студентите сметаат дека сепак, за да се смета севкупното образование за квалитетно, треба значително да се унапредат застапеноста на практичната настава во содржините на студиските и на наставните програми и инфраструктурните услови за спроведување на практичната настава. Дополнително, студентите сметаат дека нивното влијание за подобрувањето на содржините на студиските и на предметните програми, начинот на изведувањето на наставата и севкупното функционирање на високообразовните установи е крајно ограничено. Ова особено се однесува на третманот на резултатите од самоевалуациите – анкетите, кои се задолжителна обврска за студентите, но имаат различен третман од страна на установите.

Предлозите за решенија, од кои се очекува да овозможат унапредување на квалитетот на високото образование, се разгледуваат во три области: 1. Квалитет на студиите и на образовниот процес при што посебно се согледуваат прашањата на квалитетот на студирањето, а посебно квалитетот на студирањето како процес во целост; 2. Учество на студентите во процесот на донесување одлуки каде се разгледуваат прашањата за учеството во органите на управување и системот на финансирање на студентските активности, и 3. Евалуацијата како систем за обезбедување квалитет на национално ниво и на ниво на високообразовни установи.

Во документот се нудат предлози што би требало да ги подобрат состојбите, онака како што тие се согледани од страна на студентите во македонскиот високообразовен простор. Притоа се забележува дека дел од состојбите се резултат на незаокружената правна рамка на високото образование. Имено, иако Законот за високото образование е стапен во сила пред повеќе од три години, а роковите за основање на државните органи и тела истекоа пред повеќе од две, како и нивните шестмесечни периоди за креирање на правната рамка, се констатира дека во уредувањето на одредени клучни прашања за обезбедување на квалитетот недостасуваат подзаконски акти. Притоа се предлага тие, поради нивното значење, да бидат донесени со учество на пошироката стручна јавност. Едно од нерешените прашања е и системот на финансирање на високото образование, а според студентите на државните универзитети, државата треба да ја преземе и доследно да ја реализира обврската за унапредување на инфраструктурата и создавање просторни можности и ресурси за непречено одвивање на високообразовниот процес. Во поглед на универзитетите/факултетите се потенцира важноста на создавање студиски и предметни програми што ќе овозможат соодветен развој на вештини, преку практична настава и работа, а со цел да се унапредат компетентноста и компетитивноста на студентите на пазарот на трудот. Исто така, се даваат предлози за унапредување на системот на работа на административно-стручните служби и особено за дигитализацијата на административното работење. Се предлага значително унапредување на системот за самоевалуација и вреднувањето на значењето на студентските анкети и искористување на резултатите како основа за подобрување на работата на високообразовните установи и зголемување на квалитетот на високото образование.

AVANCIMI I CILËSISË SË ARSIMIT TË LARTË - PERSPEKTIVAT STUDENTORE

PËRMBLEDHJA EKZEKUTIVE

Pozicionet rreth asaj se çfarë paraqet arsimit cilësor janë të ndryshme në varësi të pritshmërive - brenda komunitetit akademik ato janë të ndryshme tek mësimdhënësit dhe tek studentët, në komunitetin e gjerë janë të ndryshme, ndryshojnë tek komuniteti i biznesit, sektori qeveritar, qytetarët. Por ajo që kanë të përbashkët dhe padyshim që të gjithë bien dakord është se cilësia e arsimit të lartë dikton rrjedhën e zhvillimit si të shoqërisë, ashtu edhe të shtetit.

Hulumtimi i realizuar në kuadër të projektit tregoi se studentët janë përgjithësisht të kënaqur me cilësinë e arsimit të lartë, por vetëm me pjesën që ka të bëjë me mësimdhënien teorike. Studentët mendojnë se në mënyrë që arsimit të konsiderohet cilësor në përgjithësi, duhet të përmirësohet dukshëm përfaqësimi i mësimdhënies praktike në përmbajtjet e studimit dhe kurrikulës dhe kushtet infrastrukturore për zhvillimin e mësimi praktik. Gjithashtu, studentët konsiderojnë se ndikimi i tyre në përmirësimin e përmbajtjes së programeve studimore dhe lëndore, në mënyrën e mësimdhënies dhe në funksionimin e përgjithshëm të institucioneve të arsimit të lartë është jashtëzakonisht i kufizuar. Kjo veçanërisht i referohet trajtimit të rezultateve të vetëevaluimeve – anketave të cilat janë obligim i detyrueshëm për studentët por kanë trajtim të ndryshëm nga institucionet.

Propozimet për zgjidhje nga të cilat pritet të mundësojnë përmirësimin e cilësisë së arsimit të lartë shqyrtohen në tri fusha: 1. Cilësia e studimeve dhe e procesit arsimor, ku çështja e cilësisë së studimit shqyrtohet në veçanti dhe në veçanti cilësia e studimit si proces i tërësishëm; 2. Pjesëmarrja e studentëve në procesin e vendimmarrjes ku shqyrtohen çështjet e pjesëmarrjes në organet drejtuese dhe sistemi i financimit të veprimtarive studentore, dhe 3. Evaluimi si sistem i sigurimit të cilësisë në nivel kombëtar dhe në nivel të institucioneve të arsimit të lartë.

Dokumenti ofron sugjerime që do të duhej të përmirësojnë situatën, nga perspektiva e studentëve, në fushën e arsimit të lartë maqedonas. Vihet re se disa prej gjendjeve janë pasojë e korinizës së parrumbullakosur ligjore për arsimin e lartë. Gjegjësisht, edhe pse Ligji për Arsimin e Lartë ka hyrë në fuqi më shumë se tre vite më parë, ndërsa afatet për themelimin e njësive dhe organeve shtetërore kanë skaduar më shumë se dy vjet më parë, si dhe afatet e tyre gjashtëmujore për krijimin e kornizës ligjore, konstatohet se në rregullimin e disa çështjeve kyçe për sigurimin e cilësisë mungojnë aktet nënligjore. Propozohet që për shkak të rëndësisë së tyre, të miratohen me pjesëmarrjen e publikut të gjerë profesional. Një nga çështjet e pazgjidhura është edhe sistemi i financimit të arsimit të lartë dhe sipas studentëve të universiteteve shtetërore, shteti duhet të marrë përsipër dhe të realizojë në vazhdimësi detyrimin për përmirësimin e infrastrukturës dhe krijimin e mundësive e hapësirave për mbarëvajtjen e procesit të arsimit të lartë. Përsa i përket universiteteve/fakulteteve, theksohet rëndësia e krijimit të programeve studimore dhe lëndore që do të mundësojnë zhvillimin e duhur të aftësive, përmes mësimdhënies dhe punës praktike, me qëllim përmirësimin e kompetencës dhe konkurrencës së studentëve në tregun e punës.

Gjithashtu, jepen propozime për përmirësimin e sistemit të punës së shërbimeve administrative-profesionale dhe veçanërisht për dixhitalizimin e punës administrative. Propozohet të përmirësohet ndjeshëm sistemi i vetëevaluimit dhe vlerësimit të rëndësisë së anketave të studentëve dhe të përdoren rezultatet si bazë për përmirësimin e punës së institucioneve të arsimit të lartë dhe rritjen e cilësisë së arsimit të lartë.

INCREASING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION – STUDENTS' OPINIONS

EXECUTIVE SUMMARY

Views differ about what high-quality education is and they depend on the expectations – within the academic community they differ between the professors and the students, in the broader social community, they differ between the business sector, governmental sector and the citizens. But what is common and what all the involved agree upon is that the quality of higher education dictates the direction of the society development, as well as the country development. This research project showed that students overall are satisfied with the quality of higher education but only for the part regarding the teaching of theory. The students who participated in the research believe that the education is considered to be of high quality only if the practice apart from theory is enhanced and is included in the curriculum. Also improvement of the infrastructural conditions for implementing practice into teaching is needed. Additionally, students consider that their impact is seriously limited on improving the contents of the study programs and the curricula, on the improvement of the teaching methods and curriculum implementation, as well as on the overall functioning of the higher education institutions. This is very evident for the treatment of the self-assessment results – the surveys that are compulsory for the students but have a different/undefined treatment by the institutions.

All the recommendations for possible solutions which are expected to secure higher education quality enhancement can be categorized in three areas: 1. Quality of the study programs and of the education process in which special attention is paid to the questions related to the studying quality, especially seeing studying as a complex process; 2. Engaging students in the decision-making processes where questions related to their involvement into the governing organs and in the system of financing of student activities are discussed, and 3. Assessment as a system for quality assurance at a national level and at an institutional level. In our document, we provide recommendations that should improve the conditions in such a way as they are seen by the students, in the Macedonian educational setting. It can be also noticed that the conditions result from the unfinished legal frame aimed at the higher education. To be specific, although the Law on Higher Education was put into practice more than three years ago, and the deadlines for establishing the state organs and bodies passed more than two years ago, along with the six-month periods for creating the legal frame, it has been noted that in defining certain key questions for quality assurance important by-laws are missing. Therefore, we recommend that because of their importance, those legal acts should be created in cooperation with the broader expert public. One of the unsolved questions is the system for financing of the higher education, and according to the students at public universities, the state should take the responsibility and finish the obligation to finally modernize the infrastructure, an activity it committed to, as well as to create spatial opportunities/venues and resources for continued functioning of the educational process at universities. As for the universities/faculties, the importance of creating study programs and curricula which will provide adequate skills development through practical teaching and work has been emphasized with the aim of improving the competence and competitiveness of the students on the labor market. Furthermore, other recommendations were given about the upgrading of the administrative services system of work, especially about the digitalization of those services. A significant modernization of the assessment system was recommended as well as of the proper

evaluation of the student surveys and using the survey results as the basis for the improvement of the work of the institutions of higher education, and increasing the quality of the higher education in general.

УНАПРЕДУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ – СТУДЕНТСКИ ПЕРСПЕКТИВИ

Издавач

Независен академски синдикат

За издавачот

Елена Џукеска

Автори

Неда Здравева
Зоран Велковски
Мира Беќар
Борјан Ефтимов

Лектор

Дениз Тесторидес

Превод на албански јазик на извршното резиме на документот

Љуан Имери

Превод на англиски јазик на извршното резиме на документот

Мира Беќар

Дизајн и техничка обработка

Студентски сервис

Печати

Студентски сервис

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

378.091.212:316.644(497.7)(047.31)

УНАПРЕДУВАЊЕ на квалитетот на високото образование : студентски
перспективи / Неда Здравева ... [и др.]. - Скопје : Независен академски
синдикат, 2021. - 23 стр. : табели, граф. прикази ; 30 см

Фусноти кон текстот. - Други автори: Зоран Велковски, Мира Беќар, Борјан
Ефтимов. - Executive summary: Increasing the quality of higher education
: student's opinion ; Përmbledhja ekzekutive: Avancimi i cilësisë së
arsimit të lartë : perspektivat studentore

ISBN 978-608-66620-2-8

1. Велковски, Зоран [автор] 2. Здравева, Неда [автор] 3. Беќар, Мира
[автор] 4. Ефтимов, Борјан [автор]

а) Високо образование -- Квалитет на настава -- Унапредување -- Ставови
-- Студенти -- Македонија

COBISS.MK-ID 55457029

